

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN
HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE OWE JEUGD VERMEUWT

ALS EENS ARENDS PSALM 103:5

Onder redactie van Prof. Dr V. Hepp, Ds K. Schilder, Dr C. Tazelaar en Dr J. Waterink

Medewerkers: Dr H. A. van Andel, Solo; Drs J. van Andel, 's-Gravenhage; Ds R. E. van Arkel, Utrecht; N. Baas, Amsterdam; Dr Henry Beets, Grand Rapids; Dr Joh. C. Breen, Amsterdam; Ds K. Fernhout, Vreesland; Prof. Dr F. W. Grosheide, Amsterdam; Prof. Dr T. Hoekstra, Kampen; Dr G. Keizer, Tiel; Ds B. A. Knoppers, Amsterdam; Ds J. G. Kunst, Arnhem; Ds G. R. Kuiper, Haarlem; Ds H. W. Laman, Assen; Ds C. Lindeboom, Amsterdam; Dr S. O. Loos, 's-Gravenhage; Dr J. W. Marmelstein, Amsterdam; Ds F. C. Meijster, Rotterdam; Ds J. C. Rollmann, Utrecht; Dr J. Thijs, Meppel; Dr J. Veldkamp, Hilversum; Dr D. H. Th. Vollenhoven, 's-Gravenhage; Ds J. de Vries, Tilburg; Ds J. D. Wielinga, Hooftdorp; Mr J. A. de Wilde, 's-Gravenhage.

Adres der Redactie:

Prof. Dr V. HEPP, Van Broestraat 14, Amsterdam.

Drukkers-Uitgevers:

OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes
Tel. No. 58 — Postrekening No. 38000.

Abonnement: f1.25 per drie maanden bij vooruitbetaling.

Voor 't Buitenland en Ned-Indië f7.50 per jaar.

Advertentiën: 25 ct. p. regel — Losse nummers f0.15.

INHOUD: De Psychologie der bekeering I. — Uit de Schrift: Een gedurig gebod (Hand. 12:5b). — Kerkelijk Leven: Synode-Indrukken I. — Uit het Pol. en Soc. Leven: De sociale betekenis van het Middelbaar Onderwijs II. — Opvoeding en Onderwijs: School en tuchteloosheid. — Pop. Wetenschappelijke Schetsen: Over den Satan I. — Literatuur en Kunst: Het „psycho-pathologisch“ element in de moderne literatuur V. — Perschoonw. — Boekbespreking. — De Synode van Assen. — Kerknieuws. — Advertentiën.

DE PSYCHOLOGIE DER BEKEERING.

I.

Vele zijn de omkeeringen, die er op wetenschappelijk terrein werden geconstateerd, sinds de nieuwere filosofie zich van de christelijke geloofsovertuiging losmaakte. Die omkeeringen komen niet alle voor rekening van die filosofie zelve, maar zij heeft ongetwijfeld haar grooten invloed doen gelden.

Juist het terrein van de godsdienstwetenschap koos zij menigmaal uit voor haar speculaties en meer dan eens bleek ze overhaaste conclusies te hebben getrokken, terwijl toch ook herhaaldelijk waardevolle opmerkingen werden gemaakt.

Hoewel het oorspronkelijk niet haar bedoeling was, heeft zij evenwel tenslotte de religie genegeerd, en de theologie gedood. In den aanvang scheen zij niet alzoo te behoeven. Immers het was haar bedoeling de theologie met een eigen gebied aan de theologen over te laten, — terwijl zij, na een scheiding gemaakt te hebben tusschen geloof en rede, de wereld van het denken voor haar rekening nam. Daarna kwam de periode, dat zij dacht geloof en openbaring, religie en theologie, voorged te kunnen missen, daar immers de rede zelve datgene, wat benodigd was voor zedelijk en goad leven, voldoende aan het licht kon brengen. En toen begon de critiek op de openbaring in welgestane zelfbewustheid. De rede zou als de gave leermeester wel heel het leven vullen.

Tot de vrij plotselinge kentering kwam. De rede nam de rede zelve onder het ontleedmes. Na de critiek op alles begon de rede met de critiek op de rede. En toen viel alles, wat voorheen — ongetwijfeld ook als een erfenis van een vroeger beschouwing — was meegebracht, weg. De oorzaken in de natuur viel even goed als de doelstelling; persoonlijkheid en zelfbewustzijn waren onbewijsbare grootheden; goddelijke en bovenzinlijke dingen, ze waren weinig meer dan vervlogen fantasieën.

En toch leefde men in het bewustzijn, dat er een verlies was geleden doordien men al deze bovenzinlijke dingen moest loslaten. En de groote profet van de critiek op de rede, Kant, heeft zelf gepoogd op zijn wijze toch voor de religie weer een plaats in te ruimen. En hij was zeker niet de eenige, die zulk een poging waagde. Nu eens moest uit de zedelijke kracht van den wil, dan uit de mystiek des gevoels, en dan weer uit de intellectuele aanschouwing of de speculatieve rede het uitgangspunt genomen worden, om toch weer te komen tot het herwinnen van iets van het verloren terrein.

Al dadelijk moet worden opgemerkt, dat al deze pogingen echter de religie uit het subject ophouwen; oorsprong en kernbron van de religie is de menselijke geest, en van een Openbaring Gods, van een religio objectiva (voorwerpelijke religie) wil men niet weten.

Hel zou ons te ver voeren, wanneer we al de onderscheiden wegen, die men insloeg om toch de religie weer een eigen plaats in het systeem der beschouwingen te geven, zouden behandelen. Wel verstaan we, dat, hoe men ook poogde het geleden verlies te herstellen, men nimmer verder kon komen, dan tot een ervarings-theologie, of een uit het bewustzijn opgebouwde godsdienstwetenschap.

Wanneer we spreken over de psychologie der bekeering, dan bewegen we ons voornamelijk in

het gebied van de nieuwere godsdienstwetenschap, en het spreekt wel vanzelf, dat de richtingen, die hier den toon aangeven, dan ook in de eerste plaats onze aandacht hebben.

Wat toch was het geval?

Men constateerde — terecht — dat er bij elke religie zekere innerlijke aandoeningen zijn, zekere ervaringen, die voor den persoon zelve, die ze beleeft, werkelijk en waarneembaar zijn.

Deze ervaringen nu gaven aanleiding om te denken aan de mogelijkheid, dat men door het onderzoek van datgene, wat zich als ervaring voordeed, zou kunnen komen tot het kennen van het wezen van de religie, tot het bestudeeren van de dingen, die buiten onze gewone waarnemings-sfeer liggen.

De gedachte aan deze mogelijkheid kon des te eerder opkomen, wijl door het piëtisme, en vooral door het methodisme, een zekere wetmatigheid der religieuze ervaringen was verondersteld. En ongetwijfeld bestaan er zekere algemeene regelen, die als „normaal“ mogen gelden, ook in het werk van het heil, dat God aan een zondaar verricht.

Daarbij kwam, dat er sinds lang sprake was van „ervaringstheologie“. Terecht heeft echter reeds Bavinck erop gewezen, dat men hier door een woordklank zich tot misverstaan liet verleiden. Immers bij de „ervaring“ waarvan de theologie sprak, bedoelde men te wijzen op het feit, dat de religieuze beleving een de en door persoonlijke zaak is, dat door de beleving de religieuze waarheden het eigendom van elke ziel moeten worden, en dat deze beleving in ieder individu op geheel eigen wijze werkt. Maar toen men ging spreken van de nieuwere godsdienstpsychologie wilde men dat begrip ervaring dekken door een experimenteel vast te stellen psychische gewaarwording en men verwarde deze begrippen; men wilde door de ervaringsgegevens vast te leggen, te bestudeeren, te classificeeren, enzovoorts, tot een resultaat komen omtrent het wezen der religie. Men meende zoo de religie gemaakt te hebben tot voorwerp van een soort exacte wetenschap.

Inderland liet dan ook eenige jaren geleden een godsdienstpsycholoog den juichkreet hooren, dat nu ook „God“ wetenschappelijk kon worden onderzocht, en dat er dus geen terrein meer was, dat niet door de wetenschap was veroverd.

Hoewel deze wetenschap alle vastigheid en objectieve zekerheid mist, zullen we later aantoonen, genoeg zij dit voorbeeld om te doen zien, wat de bedoeling is van velen van hen, die zich aan de godsdienstpsychologie wijden.

Natuurlijk is het niet de bedoeling van deze artikelenreeks, enkel te handelen over datgene, wat het zoogenaamd wetenschappelijk onderzoek van den laatsten tijd aan materiaal verschaftte. Wij twifelen er geen oogenblik aan, dat enkel zulk een poging bij het meerendeel onzer lezers slechts matige belangstelling zou vinden. Maar toch moeten we wel aanvangen met een overzicht van hetgeen men in de onderscheiden scholen der godsdienstpsychologie alzo als vaststaande aanneemt, omdat op die wijze juist onze beschouwing tegenover de moderne gedachte komt te staan, maar we ook van den anderen kant kunnen laten zien, dat er veel waardevolle opmerkingen van moderne zijde zijn gemaakt, — opmerkingen, die we niet mogen negeren.

Waarbij we er weer op wijzen moeten, dat de titel dezer reeks niet is: „psychologie der religie“, maar „psychologie der bekeering“.

Hetgeen zeggen wil, dat we niet het geheele terrein voor onze rekening nemen ditmaal, maar slechts dat gedeelte, dat handelt over het mysterie van de bekeering.

Dat we nu eerst moeten zien, wat er in den laatsten tijd alzo omtrent de bekeering als psychologisch verschijnsel is gezegd, staat wel vast, evenals het feit, dat eenige critiek op onderscheiden uitspraken volgen moet.

Pas daarna gaan we pogen ons standpunt ten

opzichte van de psychologie der bekeering uiteen te zetten.

Terecht werd er op gewezen in den laatsten tijd, dat „bekeering“ een verschijnsel is, dat bij elken vorm van religie voorkomt. Bekeering, als psychologisch gebeuren is er ook, wanneer de roover in de bergen van Thibet berouw krijgt over zijn daden, en als een vrome Lama zich terugtrekt in het klooster. Bekeering is er ook, wanneer de zoon van den koppensneller moderne ideën krijgt en aflaat van het euvel bedrijf zijner voorouders, maar bekeering is er ook wege wanneer dat „moderne“ jongmensch terugkeert onder de Dajakkers en weer lustig gaat meedoen met het afsnijden van menschenhoofden. Bekeering is er naar alle kanten heen.

Zoo is het psychologisch gezien.

Immers in al die gevallen heeft er een innerlijke ommekeer plaats gehad, en heeft een verandering van richting een wijziging in de levenshouding doen komen.

Natuurlijk ontbreekt het in deze gevallen aan een waardemeter. De waardeering van het verschijnsel valt buiten het bestek.

Of Petrus zich bekeert en naar buiten gaat en bitter weent, dan wel of Judas berouw krijgt en zich ophangt, het is bij beide een vorm van bekeering, maar voor de psychologie van de bekeering in modernen zin genomen, zijn deze vormen van bekeering volkomen van gelijke waarde, om het verschijnsel van de bekeering te bestudeeren.

Evenwel — meestal zal in de practijk de consequentie niet zoo strak worden getrokken. Immers het „onderzoekmateriaal“ staat gewoonlijk onder den invloed van het christelijk leven, onder den invloed van de bijbelsche terminologie zelfs, zoodat de onderzoekingen zich onwillekeurig veel dichter aansluiten bij de opvattingen van de christelijke religie, dan theoretisch noodzakelijk is.

Zelfs de onderzoeker is van deze invloeden niet vrij.

Een eigenaardig voorbeeld daarvan geeft William James.

Deze, die wel eens ten onrechte de eerste godsdienstpsycholoog wordt genoemd, verzamelde allerlei interessante gegevens omtrent bepaalde, meestal ongewone gevallen van godsdienstige ervaring. Zijn godsdienstpsychologie kan dan ook genoemd worden: die van het interessante geval. Nu wil James zijn systeem enkel opbouwen uit de gegevens, die hij door het experiment verkrijgt. Hij wil het wezen van de religieuze ervaring vaststellen. Daartoe moet hij dan indringen in de sfeer der religieuze ervaring.

Maar nu is het merkwaardige, dat hij bij dat onderzoek eenige begrippen van zichzelf meebrengt, die hij niet uit het object van onderzoek heeft gevonden. Zoo spreekt hij b.v. van wedergeboorte en bekeering, en geeft dan aan die woorden meer-malen een orthodoxen inhoud. Dat is nu opzichzelf wel heel gelukkig, maar het wijst er toch op, dat het zuiver experimentele niet immer zóo zuiver is, als men het wil doen voorkomen; en het verklaart tevens, hoe het mogelijk is, dat we bij de moderne godsdienstpsychologie, die enkel uit de ervaring van den „religieuze mensch“ wil spreken, nog zooveel tendenzen vinden, die herinneren aan de uitspraken der orthodoxe theologie, zelfs aan de uitspraken van de Schrift en onze belijdenis.

Daarbij moeten we niet vergeten, dat de godsdienstpsychologie haar grootste triumpfen vierde in Amerika, en dat daar dus ook de meeste experimentele onderzoekingen werden ingesteld. Maar Amerika is het land van de godsdienstige „revivals“, van de „opwekkingen“, en deze „opwekkingen“ hebben in haar gevolg allerlei meetings; en juist deze meetings, inzonderheid die, waar jonge menschen aanwezig waren, waren de gelegenheden, waar men zijn „studiemateriaal“ verzamelde. Juist meestal hij jonge menschen, wijl bij hen de „bekeering“ zooals men veronderstelde,

nog beter in het geheugen lag; wijl immers, gelijk men aannam, de bekeering meestal viel tusschen het vijftiende en het twintigste levensjaar.

Dat dus de „moderne” godsdienstpsychologie zich veelal bedient van termen aan de christelijke religie ontleend, dat zij veelal zich aansluit aan de christelijke ervaring, pleit niet voor haar beginsel. Het is bij haar niet een kwestie van principe geweest, dat zij zoo deed. Zij wil immers van een van te voren aanvaard objectief principe niet weten. Maar het was bij haar de gediensigheid van de praktijk, die haar den dienst bewijst, dat zij, in schijn althans, veelszins dicht bij de christelijke religie staat.

Om het verwijt te ontgaan, dat we de moderne godsdienstpsychologie van meetafaan geen recht doen, herinneren we eraan, dat zij zelve wel den term „objectieve religie” gebruikt. Zoo spreekt Dr R. Müller—Freienfels van „objektive” Religion, — maar zooals hij zelf zegt, bedoelt hij daarmee dan datgene, wat niet allereerst in het subject van den enkeling beseft wordt, maar dat andere, wat eerst tot stand komt, wanneer er een saamleving is. Zoo vallen b.v. mythen, sagen, allerlei vormen van godsvereering, (en in één adem daarmee genoemd, ook) dogmata en tradities onder deze z.g. objectieve religie. Niet omdat er een objectieve zekerheid zou zijn of een voorwerpelijke waarheid a priori zou worden verondersteld, maar wijl het hier gaat om dingen, die voor de voorstelling der menschen bestaan zonder een onmiddellijke ervaring.

Bovendien moeten we niet vergeten, dat ook dán alle deze vormen van objectieve religie nog gelijke waarde hebben. De mythen van de Javanen en de verhalen van de verschijningen Gods in het oude testament, de cultus van de Buddhisten en de eredienst der christenen, de mededeelingen van de Vedas en de dogmata van het christendom, de „stellingen” van Christus en de beweringen van Mohammed — ze zijn alle van gelijke waarde. Tenminste zoolang men bezig is aan zijn onderzoek. Misschien, dat men straks vergelijkenderwijs een waarde-oordeel uitspreekt. Maar dat behoeft allermint gunstig te zijn voor het christendom. En het is dan ook meer dan eens voor het christendom verre van vleielid.

Het zal reeds duidelijk zijn, dat de moderne godsdienstpsychologie de neiging heeft, in de religie te zien een algemeen menscheijk verschijnsel van psychischen aard; beleefd in ieder mensch; beleefd op onderscheiden wijze; met meer of minder wanbegrippen; maar dan toch beleefd en ervaren naar eigen karakter.

Onder de belevingen nu, die tengevolge van het aanwezig zijn van het religieus principe in den mensch naar voren komen, is ook de beleving van de „bekeering”. Bij elken godsdienst, bij elken vorm van religie, komt deze bekeering voor. En het is de psychologie van de bekeering er veelal om te doen, te weten te komen, welke nu de typische wetten zijn, waaraan het zieleleven beantwoordt of hoe de ziel reageert in zulk een periode van bekeering. Het werkzaam beginsel in de ziel is hier een soort religieus vermogen, een eigenaardige potentie van de ziel om naar „het religieus” zich te keeren. Hoe werkt nu die eigendommelijke functie? Wat gebeurt er in de ziel bij zulk een ommekeer in het leven? Wat is tot dien ommekeer de aanleiding? Dat zijn de vragen, die de psychologie der bekeering heeft te beantwoorden.

Religie wordt dus zóó ten eenenmale los gemaakt van de openbaring Gods. Het werk des Geestes wordt uitgeschakeld. Bekeering is tenslotte niet anders dan het vinden van zichzelf, — het vinden van het rustpunt in het opgaan in de volkomen natuurlijke kwaliteiten van de eigen religieuse aanvoeling. Zooals de man met de kunstenaarsziel eerst rust vindt, wanneer hij kunst geniet of kunst geeft, zoo is de mensch het religieus wezen, dat religie heeft — en bij zijn bekeering alleen maar omgekeerd wordt om te vinden, wat hij heeft.

Hierin is een grijpen naar een juiste gedachte. Maar toch is er de miskenning van de ware religie. En dus is er wezenlijk de leugen, hoe schoon sommiger uittalingen ook klinken.

J. W.

UIT DE SCHRIFT.

Een gedurig gebed.

Maar van de gemeente werd een gedurig gebed tot God voor hem gedaan. Handelingen 12:5b.

De Heilige Geest, die op Pinksteren kwam woning maken in de gemeente des Heeren, is de Geest der genade en der gebeden.

Ja... de Geest der gebeden! De krachtige gebedsdrang, welke het leven van de jonge kerk van Christus omhoog stuwde, was van bovenmenscheijk oorsprong.

Hier was geen trage formulering van vrome volzinnen, samengeregen tot menscheijk gebedsnoer.

Hier was de drijfkracht an den Heiligen Geest. Er werd gebeden. Er moest gebeden worden. Er moest in volle spankracht gebeden worden. Er moest gedurig gebeden worden.

Eens — toen Petrus en Johannes, bedreigd door den Joodschen raad, tot de hunnen waren weer-gekeerd, lieven ze eendrachtelijk hunne stem op tot God. En zoo wonderlijk krachtig was toen dat gebed, dat de plaats, in welke ze vergaderd waren, bewogen werd.

En toen Petrus was gevangen gezet, nadat reeds Jacobus was ter dood gebracht, werd een gedurig gebed tot God voor hem gedaan.

Als Petrus straks, midden in den nacht, zich naar het huis van Maria begeeft, zijn daar velen bijeen, des nachts, en ze zijn biddende.

Op dat gedurig gebed doet onze God wonderen. Wat niemand vermoedde, geschiedt.

Een engel des Heeren leidt Petrus uit zijn cel. Ketenen vallen van zijn polsen. De ijzeren poort wordt hem vanzelf geopend.

Op het gedurig gebed der gemeente!

* * *

Wat zijn onze gebeden dan karig en slap! Hoe zelden perst er in de volheid van den Heiligen Geest!

Ja, we hebben nog onze welgekozen bewoordingen. We weten misschien onze gebedsgedachten bij tijden gestyleerden vorm te geven. We blijven er geen oogenblik in steken. Het is alles afgerond en welgepolijst.

En wie met ons bidden, fluisteren soms, dat ons zoo rijke gebedsgaven zijn geschonken.

Ja wel... maar waar is de stuwkracht van den Heiligen Geest?

Werkt Hij in onze gebeden? Zet Hij ons aan het werk in ons gebed? Dringt Hij ons, perst Hij ons om onzen levensnood den Heere bekend te maken?

Of blijft ons mooie, welgeformuleerde gebed toch innerlijk zoo hol? Komt het toch zoo traag en lui van onze lippen?

En kennen we wel het geheim van het gedurig gebed? Van dien wonderlijken zieleddrang om altijd weer en al krachtiger een zelfden levensnood naar Gods hart te brengen?

Een krachtig gebed des rechtvaardigen vermag veel.

Is ons gebed een krachtig gebed? En is het een krachtig gebed van een rechtvaardige? Roept het Gods onfermingen wakker?

* * *

Daartoe moeten we in Gods kracht uit ons wegdoen, wat de doorwerking van den Heiligen Geest in onze harten belemmert.

We moeten met ons leven komen in het volle licht van Gods heiligheid en door den Heiligen Geest laten uitbranden wat ons gebedsleven verontreinigen kan.

Want, waar nijd en twistgierigheid is, aldaar is verwarring en alle booze handel.

We moeten ook den diepsten ondergrond van ons hart laten zuiveren door de ontdekkende kracht van den Geest. Laat u mijn tong en mond en 's harten diepste grond toch welbehag'lijk wezen!

Dan zal die Geest der gebeden in ons het krachtige gebed wekken.

Hij zal ons in onze zwakheden te hulp komen. Wij zullen niet weten, wat wij bidden zullen, gelijk het behoort.

Maar dan zal de Geest zelf voor ons bidden met onuitsprekelijke zuchtigen.

En die de harten doorzoekt, weet, welke de meening des Geestes is, dewijl Hij naar God voor de heiligen bidt.

Zoo wordt in ons geboren het gebed, dat niet uit ons is. In onze gebedszwakheid komt de gebedskracht van den Heiligen Geest ons sterken.

We moeten bidden. Het gedurig gebed gaat in ons leven op!

* * *

In den nood, waarin het den Heere heeft be- liefd Zijn kerken in ons vaderland te leiden, leve in ons allen dit gedurig gebed.

We hebben veel gesproken over de vraagstukken, welke ons kerkelijk leven benaauwen. Wellicht te veel!

Ook zal ons wel menigmaal ontbroken hebben de gezindheid der liefde, die den één den ander uitnemender doet achten dan zichzelf.

Er was in onze onderlinge beoordeeling niet zelden een geprikkeldheid, welke tot verbittering heeft kunnen leiden.

We hebben ons allen te schamen. En in den weg der verootmoediging tot onzen God en tot elkander weder te keeren.

Dan zullen we minder discussiëren. We zullen méér bidden.

En in dat gebed zullen we onze gemeenschap met God weder vinden. En onze gemeenschap met elkander.

Toen het leven van Christus' kerk in nood verkeerde, al was die nood van zoo héél anderen aard dan nu, waren er velen in Maria's huis samen- vergaderd, biddende.

Zouden we niet elk voor zich en in onze ge-

meentelijke samenkomsten tezamen de gebeden ver- menigvuldigen?

Niet als de Farizeën, wier woorden vele waren. Maar als de discipelen, wier gebed krachtig was.

Wie weet... als bij Petrus' bevrijding, zoo God ons willen geven de uitredding, haastig, verras- send, verbijsterend! Zóó, dat éér we 't denken kun- nen, ons gebed tot dankzegging wordt.

G. R. K.

KERKELIJK LEVEN.

Synode-Indrukken.

I.

Men zal het onderscheid tusschen deze rubriek en een andere in ons blad, waarin de persversla- gen over de Synode worden opgenomen, wel in het oog willen houden.

Niet van al wat de Synode verriicht, zal in deze kolommen melding worden gemaakt, maar alleen van dat, wat meer bijzondere opmerking verdient.

Natuurlijk zit in deze artikelen een zekere sub- jektieve inslag, want indrukken zijn ten slotte altijd subjeektief.

Het spreekt echter van zelf, dat door controle- ring van eigen indrukken er naar gestreefd word een standpunt in te nemen, dat niet tot eenzijdig- heid en partijdigheid in te wraken zin leidt.

En wat er ook op deze Synode gebeure, wij bli- ven onze gewoonte getrouw om de personen, die naar voren zullen treden, als personen in geen enkel opzicht te bekritisieren, al zullen wij mis- schien kritiek moeten oefenen op de meeningen, welke zij voorstaan.

Assen.

Ongetwijfeld is Assen een van onze mooiste pro- vinciesteden.

Rijk begiftigd met een omgeving van natuur- schoon is zij voor menigeen, die in het Noorden des lands een arbeidzaam leven leidt, de plaats waar men zijn laatste levensjaren wil doorbre- gen en van zijn pensioen genieten. Men kan het dan het stadje ook dadelijk aanzien. Rustige ren- teniershuizen telt het in verschillende soorten. Mo- derne bouwtraat heeft ook hier veroveringen ge- maakt, zij het ook, dat hierin nog steeds schuch- terheid leidsvrouw is. Of moet ik zeggen, dat het flegmatieke, wat men den Drent ten laste legt, ook in den bouwstijl uitkomt? Of moet de verkla- ring misschien meer in den psychologischen weg gezocht en is het gemis aan het extravagante, het bizarre, het schreeuwende, het stoupe, het fantas- tische in de nieuw gebouwde villa's daaraan te te schrijven, dat zij, die er zich komen vestigen vooral behoefte hebben aan rust en dit ook uit- drukt willen zien in de structuur en het uiterlijk van hun woning? Wat hiervan zij, de plaats zelf reeds treedt de Synode tegemoet als een vriendelijk- verschijning. Toch zien wij haar niet op haar best. De bijnaam van het „Drentsche Haagje” zou iemand kunnen toeschijnen onverdiend te zijn. En wie hier dan ook zoekt een equivalent voor Plein 1812, Binnen- en Buitenhof, Voorhout en de drukke win- kelstraten zal de vergelijking niet bijzonder treu- fend vinden. Maar wie zich een seizoenverandering levendig kan voorstellen en de plaats gevuld ziet met loge's en pensioengasten en vlak daarbij ont- waart het Asscherbosch, dat met zijn breede lanen en kronkelende paden de menschen, die den zomer in het lóf en in het hart hebben, onder zijn lommet, in zijn speelsche hoekjes en zijn intieme plekjes lokt, ja, die kan den bijnaam van Assen waat- deeren.

't Is echter niet de schuld van Assen, dat zij niet op haar voordeeligt kan uitkomen. De kerk- die met de saamroeping eener Generale Synode belast was, had er, toen zij te Utrecht in 1925 werd aangewezen om dit jaar gastvrouw te zijn, niet op gerekend, dat we in een tijd zouden ko- men, waarin zij haar lieflijke „legering” niet op haar voordeeligt kon doen uitkomen. Wij hebben haar overvallen en mogen haar dan ook wel onze verontschuldigungen aanbieden. Toch mag dadelijk er aan toegevoegd, dat zij het aan niets liet mer- ken, dat zij er niet op voorbereid was. Natuurlijk kon zij het frissche groen niet aan de boom- blazen. Maar met zomersche warmte heeft zij haar gasten ontvangen. Zij had alles tot in de puntjes geregeld. Verreweg het meerendeel der Synodeleden en pracadviseurs vonden ondordak bij de leden van Assen's kerk. Als wij ons niet verteld hebben, hebben er 54 een plaats bij den een of anderen huiselijken haard gevonden. Of zij er het vuur veel zullen zien branden? Synodeleden zijn geen ge- zellige elementen voor een gastheer en gastvrouw, die gaarne hun deugden van herbergzaamheid to- nen. Vooral als de Synode goed op gang is, wor- den zij nog al eens „nachtbrakers” en zit er soms niets anders op, willen zij het heele huis niet op stelten zetten, dat zij in het bezit van een huis- sleutel worden gesteld en beloven 's avonds zon- der geruisch te zullen binnenkomen. Heeft men behalve voor de Synode nog ander werk te ver- richten, gelijk schrijver dezes, dan beklagt men reeds bij voorbaat de familie, die hem tot last krijgt en yoedt maar steeds de heimelijke hoop, dat hij in een goed hotel zal worden uitbesteed. Of de kerk van Assen aan een soort kerkelijke telepathie

heeft gedaan... sissen, kun... ons den die... gen' op te... het net inge... oogenblikken... we even nau... stoem van... de natuur... in mijn new... niet leer, so... het weinige.

Voor vele... ongelegen... gefinge opo... niet om t... ons te lade... ons geldt. M... aan te biede... om in de U... gevolgd ont... Wij konden... maken.

Wat wij o... ook slechts... Wie wij er... stemmig van... delikate taak... zoo men in... liever niet... zouden kun... bij naar de g... welke hem... diend. Het w... deze omstar... niemand erg... onbeslist wa... hovenal de... zal men moe... ganger in d... Trouwens, M... erkend zal... vitatis. Nat... bij alle geleg... partij kiezen... bij meermal... geval als di... wil leven, o... nen meebidd... te boven de... Gode dankb... van de wa... gadering. In... aanwezigen... de werking... gebeds gebr...

Toen wij... den Zuiders... zittingen zo... ingang van... den geposte... tooverkunste... zaak, dat de... gesteld ware... deden dan o... Zoo vernam... toen de len... hoofddeksel... ratours hem... mochten blijc... van één der... erm geslaag... der praead... ander voorw... het filmappa... het zal her... was, nog v... had gemaak... m gezot en... m den nek... gebracht he... lenbladen...

Hoog neme... jammer, dat... waarover de... manier in d... Dat is ons e... zulke liefhe... later, toen... met het ver... zigner onbesc... te voor hem... af en werde...

P. S. Dan... de Moor, die... commissiever... ernstig onge... matie in te... affreken.